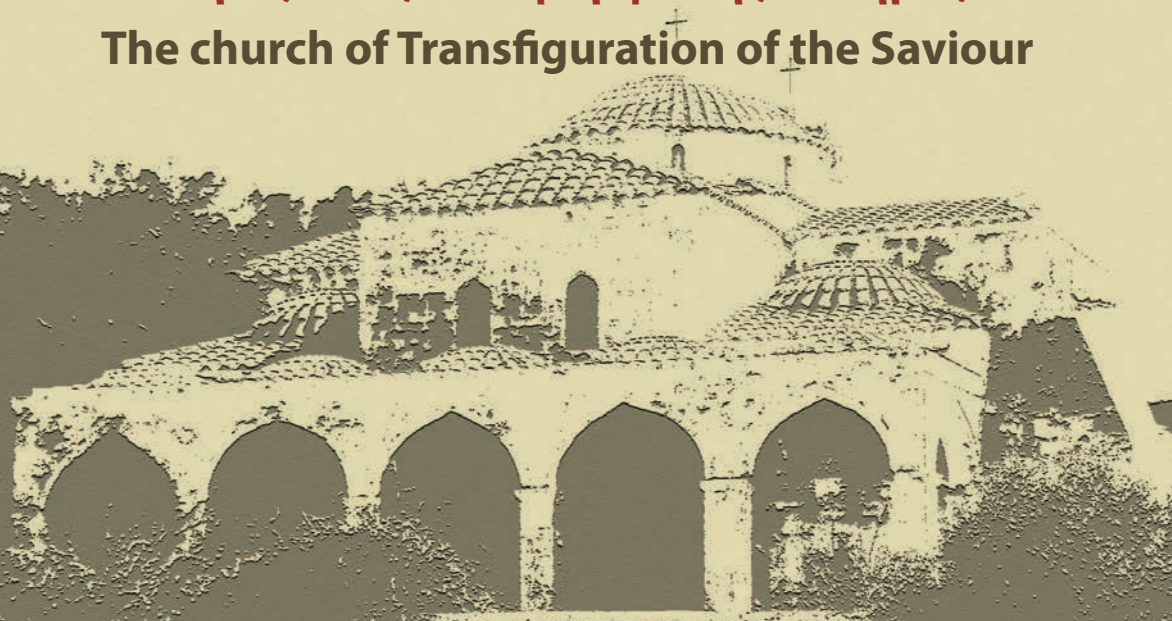

Ιερός Ναός Μεταμόρφωσης Σωτήρος

The church of Transfiguration of the Saviour

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ

Επιστημονική Επιτροπή για την Ανάδειξη, Αναστήλωση και Συντήρηση των Κάστρων της Επαρχίας Πυλίας

MINISTRY OF CULTURE AND SPORTS

DIRECTORATE OF BYZANTINE AND POST-BYZANTINE ANTIQUITIES

Scientific Committee for the Promotion, Restoration and Preservation of the Pylia Castles

ΝΙΟΚΑΣΤΡΟ ΠΥΛΟΥ / ΝΙΟΚΑΣΤΡΟ ΠΥΛΟΥ

Ο Ιερός Ναός της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος καταλαμβάνει κεντρική θέση στο εσωτερικό του Φρουρίου της Πύλου (επίσης γνωστό ως Νέο Ναβαρίνο ή Νιόκαστρο Πύλου). Το κτήριο με τον περίβολό του εντασσόταν στον οικοδομικό ιστό του οικισμού της εποχής της Τουρκοκρατίας, σήμερα ερειπωμένος. Κατά μήκος της νότιας πλευράς του βρισκόταν μία από τις κεντρικές λιθόστρωτες οδούς της πόλης. Αντίστοιχα, μικρότεροι δρόμοι εκτείνονται στη δυτική και βόρεια πλευρά εξωτερικά του περιβόλου.

Με την ίδρυση του κάστρου να χρονολογείται γύρω στα 1573, ο σημερινός ναός αρχικά είχε οικοδομηθεί ως οθωμανικό τέμενος επί των ημερών του σουλτάνου Μουράτ Γ΄ (1573-1595). Στο διάστημα 1686-1715, οι Ενετοί υπό τον Μοροζίνι, κατέλαβαν το φρούριο της Πύλου και το οθωμανικό τέμενος μετατράπηκε σε καθολική εκκλησία. Ο ναός αφιερώθηκε στον Άγιο Βίτο, καθώς το φρούριο καταλήφθηκε την ημέρα της γιορτής του. Το Νιόκαστρο τέθηκε και πάλι υπό οθωμανική κυριαρχία το 1715. Δεν υπάρχουν πληροφορίες για την ιστορία του τεμένους μετά την επανακατάληψη της περιοχής από τους Οθωμανούς. Πιθανολογείται ότι το κτήριο μετατράπηκε και πάλι σε χώρο ισλαμικής λατρείας. Τον Απρίλιο του 1770 το Νιόκαστρο καταλήφθηκε από τις κοινές δυνάμεις Ρώσων και Μανιατών υπό τους αδελφούς Ορλώφ, όπου το κεντρικό τζαμί του οικισμού μετατράπηκε και πάλι σε ορθόδοξη χριστιανική εκκλησία. Κατά την παραμονή του γαλλικού εκστρατευτικού σώματος του στρατηγού Maison στο Νιόκαστρο

The church of Transfiguration of the Saviour occupies a central position within the Pylos Fortress, which is also known as the Navarino Nuovo or as Niokastro. In Ottoman times, the building and its original precinct was part of the settlement that is now in ruins. Along the south side of the monument ran one of the main stone-paved roads of the city. Smaller streets passed outside the precinct, running at the west and the north side of the complex.

Taking into account that the fortress was built around the year 1573, it seems that the church under discussion was initially erected as an Ottoman mosque during the reign of sultan Murad III (1573-1595). In the period between 1686 and 1715, the Venetian troops under Morosini occupied the Pylos Fortress and the Ottoman mosque became a catholic church. The church was dedicated to Saint Vito, who was commemorated on the day of the Fortress's occupation. Niokastro fell again into Ottoman hands in 1715. There is no information concerning the fate of the monument after the Ottomans regained control in the region. It is assumed that once more it became a mosque. In April, 1770, the Pylos Fortress was captured by the common forces of Russians and Maniots under the Orlov brothers; the main mosque of the settlement was then transformed to a Christian Orthodox church. The building was used as munitions storehouse, as long as the forces of the French general Maison resided in Niokastro (1828-1830); it did not obtain its religious character before the year 1842, when it was eventually transformed into an Orthodox Christian church.

Νοτιοανατολική άποψη του ναού πριν από τις εργασίες αποκατάστασης
Southeastern view of the church before the restoration

(1828-1830), αλλά και μετά την αποχώρηση των γαλλικών δυνάμεων, το κτήριο του τζαμιού χρησιμοποιήθηκε ως αποθήκη πολεμικού υλικού, τουλάχιστον μέχρι το 1842. Είναι πιθανόν τότε ή λίγο αργότερα να μετατράπηκε σε ορθόδοξη εκκλησία.

Στο μνημείο αναγνωρίστηκαν πέντε οικοδομικές φάσεις, βάσει των στοιχείων που προέκυψαν από την ανασκαφική έρευνα, η οποία διεξήχθη στο εσωτερικό και το εξωτερικό του ναού, σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα των ραδιοχρονολογήσεων.

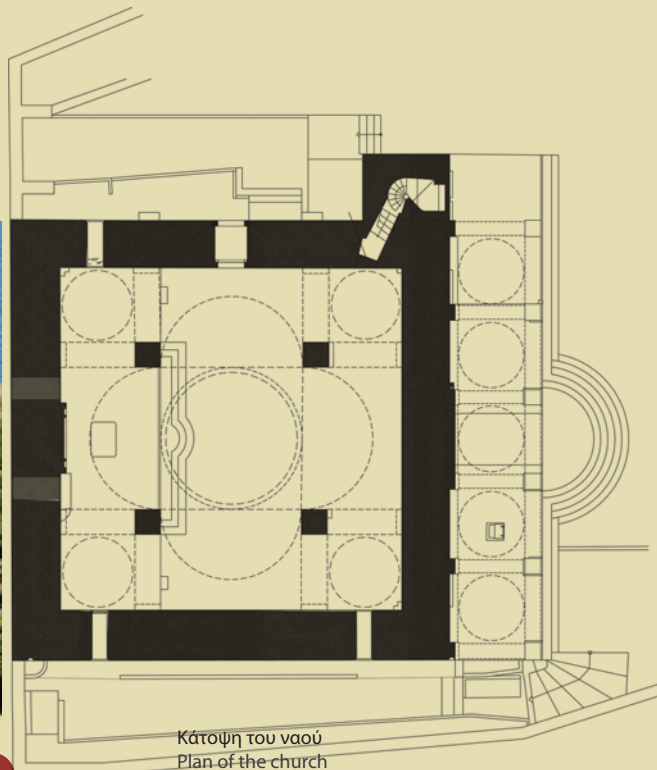
Κατά την πρώτη φάση, οικοδομείται ένα κτήριο τετράγωνης κάτοψης από το οποίο σώζονται σήμερα τα κατώτερα τμήματα της τοιχοποιίας. Για το κτήριο αυτό είναι γνωστό ότι χρησιμοποιήθηκε αργολιθοδομή, με το κονίαμα να καλύπτει τους αρμούς και εν μέρει τους λίθους του μετώπου. Εσωτερικά

Five construction phases may be identified, according to new evidence that excavations inside and outside of the monument brought to light next to radiocarbon dating.

During the first phase a square building was constructed. The original walls were built of rubble masonry; the joints and the edges of the stones were covered with lime mortar. This masonry

Νοτιοανατολική άποψη του ναού κατά την διάρκεια των εργασιών αποκατάστασης
Southeastern view of the church during the restoration

Κάτοψη του ναού
Plan of the church

το κτήριο ήταν επιχρισμένο με λευκό ασβεστοκονίαμα. Το αρχικό δάπεδό του δεν σώζεται. Πιθανόν να βρισκόταν σε βάθος 0,55μ. περίπου από το σημερινό ύψος της επίχωσης. Στην πρώτη αυτή φάση πιθανόν εντάσσεται και το προστώ, σύμφωνα με τη χρονολόγηση του ξύλου από τους ελκυστήρες των πεσσών.

is nowadays visible on the lower external surfaces of the walls. White lime mortar was applied at the inner surfaces of the walls. The original floor is not preserved. The portico was probably constructed in this phase, according to radiocarbon dates provided by wood fragments of the tie beams connecting the pillars.

Το μικρό κεραμοσκεπές κτήριο πριν και μετά τις εργασίες αποκατάστασης
The little annex building before and after the restoration

Αεροφωτογραφία.
Η στέγαση του ναού
πριν από τις εργασίες αποκατάστασης.

Aerial photograph.
The roof of the church before the restoration

Στη δεύτερη οικοδομική φάση, κατασκευάζονται στο εσωτερικό του νότιου τμήματος του ναού δύο επιμήκεις καμαροσκελείς χώροι, κάτω από το επίπεδο του σημερινού εδάφους. Το μικρό αυτό κτήριο εφάπτεται στους τοίχους του μνημείου, χωρίς να συνδέεται δομικά με αυτό. Η εσωτερική επιφάνεια του δαπέδου καλύπτεται από ένα νέο δάπεδο από πατημένο ασβεστοκονίαμα – ίσως και κεραμικά πλακίδια. Σήμερα δεν είναι γνωστός ο λόγος οικοδόμησης και η χρήση του καμαροσκεπούς κτηρίου. Δεν αποκλείεται να εξυπηρετούσε αποθηκευτικές ανάγκες.

During the second phase, two elongated vaulted rooms were attached to the south side of the building, beneath the current ground level. The floor was covered with new lime mortar and presumably with ceramic slabs. The reason why the annex building was constructed is not known, while its function is still unclear. Maybe it was used as a storeroom.

Η στέγαση της νότιας κεραίας και του ΝΑ γωνιακού διαμερίσματος πριν από τις εργασίες αποκατάστασης / Views of the roof before the restoration

Η στέγαση του προστώου πριν και μετά τις εργασίες αποκατάστασης

The roof of the portico before and after the restoration

Η τρίτη οικοδομική φάση σηματοδοτεί και τη γενικότερη μετασκευή του μνημείου. Κατασκευάζονται οι τέσσερις εσωτερικοί πεσσοί, οι οποίοι θεμελιώνονται με διαφορετικό τρόπο και σε υψηλότερο σημείο από τους πρωιμότερους περιμετρικούς τοίχους. Στο δυτικό τμήμα του κτηρίου, αποκαλύφθηκαν ίχνη από δάπεδο με κεραμικά πλακίδια και πατημένο κονίαμα. Το ανατολικό τμήμα του ναού, σε αυτήν τουλάχιστον τη φάση, ήταν ελαφρώς υπερυψωμένο σε σχέση με το υπόλοιπο. Καλυπτόταν με σχιστόπλακες και πατημένο κονίαμα, ενώ ο υπόλοιπος ναός διατηρούσε το δάπεδο της δεύτερης φάσης. Η κατασκευή των πεσσών συνδέεται άμεσα με την ανωδομή του κτηρίου και τη στέγασή του, η οποία με τη σειρά της σχετίζεται με το σύστημα συλλογής ομβρίων υδάτων. Το προϋπάρχον σύστημα με τις κινστέρνες κάτω από το προστώο, λογικά ενσωματώθηκε στη λειτουργία του νέου συστήματος. Με την ανωδομή, επίσης, συνδέονται και οι αντηρίδες της νότιας πλευράς, οι οποίες παραλαμβάνουν τις ωθήσεις του τρούλλου. Τέλος, ο μιναρές θα μπορούσε να ανήκει και αυτός στη συγκεκριμένη περίοδο, καθώς, αποτελεί μεταγενέστερη προσθήκη. Τα μεσαία ανοίγματα της νότιας και βόρειας πλευράς φαίνεται ότι διαμορφώθηκαν την ίδια περίοδο με τους πεσσούς. Η ραδιοχρονολόγηση των ξύλων από τη βάση και τους ελκυστήρες των πεσσών τοποθετεί χρονικά τη φάση αυτή στο τέλος του 18ου αι., σε συνδυασμό με τις ιστορικές μαρτυρίες για την καταστροφή που υπέστη συνολικά το Φρούριο κατά την αποχώρηση των ρωσικών δυνάμεων το 1770.

During the third construction phase, the building was radically altered. Four pillars are constructed at the interior; the foundation of these pillars differs from that of the older surrounding walls, which stand on a lower level. Traces of a floor made of ceramic slabs and mortar are discovered at the west part of the building. At this stage, the east side of the church stood slightly higher than the rest of the building and it was paved with schist slabs and lime mortar; the rest of the building preserved the floor laid during the second construction phase. The erection of the pillars is directly connected with the superstructure of the building, especially the roof, which is respectively related with the rainwater harvesting system. It is probable that the existing system of cisterns under the portico was integrated to the new rainwater harvesting system. The superstructure was also connected with the buttresses on the south side that bear the load of the vault. Finally, the minaret may also have been built in the third phase. The central openings of the south and the north side seem to date to the same period with the pillars. The radiocarbon dates provided by the wooden fragments found in the base and in the tie-beam hole of the north-west pillar suggest a time range in the end of the 18th century. This chronology conforms to the historical information about the destruction of the Fortress during the withdrawal of the Russian troops in 1770.

Το προστώο κατά την διάρκεια των εργασιών αποκατάστασης
View of the portico during the restoration

Η νότια όψη του μνημείου μετά τις εργασίες αποκατάστασης
South view of the church after the restoration

Το ΒΔ γωνιακό διαμέρισμα μετά τις εργασίες αποκατάστασης
Northeastern barrel vault after the restoration

Η νότια όψη του μνημείου πριν και μετά τις εργασίες αποκατάστασης
South view of the church before and after the restoration

Η είσοδος του μιναρέ στο εσωτερικό του ναού
πριν και μετά τις εργασίες αποκατάστασης
The entrance of the minaret into the church
before and after the restoration

Στην τέταρτη οικοδομική φάση ανήκει ένα νέο δάπεδο, από ορθογωνισμένους λίθους, σε υπόστρωμα από ασβεστοκονίαμα, το οποίο κάλυψε όλο τον εσωτερικό χώρο του ναού. Στο κεντρικό και δυτικό τμήμα του ναού, το δάπεδο αυτό εδράσθηκε πάνω στο δάπεδο της τρίτης περιόδου. Στο ανατολικό τμήμα του ναού, όμως, διαπιστώθηκε ότι το δάπεδο από σχιστόπλακες της τρίτης περιόδου έχει υποστεί επιχωμάτωση, με αποτέλεσμα να έχει δημιουργηθεί η σημερινή υπερύψωση του ιερού. Η μορφή του ιερού σε συνδυασμό με τη μετατροπή του κτηρίου σε χριστιανική εκκλησία χρονολογείται περίπου στα μέσα του 19ου αι., μετά το 1842.

Στην τελευταία οικοδομική φάση εντάσσεται το σύγχρονο δάπεδο της εκκλησίας από μαλτεζόπλακες. Το δάπεδο αυτό χρονολογείται την περίοδο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Στη σημερινή του μορφή ο ναός στις τρεις πλευρές του περικλείεται από περίβολο, εκτός από την ανατολική. Αποτελείται από προστώ και τον κυρίως ναό, ενώ στη νοτιοδυτική του γωνία σώζεται η βάση του μιναρέ. Ο περίβολος έχει σχήμα ακανόνιστου τραπεζίου και το εμβαδόν του καταλαμβάνει έκταση 1400τμ. Ο τοίχος του είναι κτιομένος από αργολιθοδομή. Το ύψος του, ακολουθώντας την κλίση του εδάφους, ποικίλλει από 1,70 έως 2,80μ. και η άνω απόληξή του είναι κωνική. Ως ανατολική του πλευρά χρησιμεύει ο ανατολικός τοίχος του ναού, εκατέρωθεν του οποίου διαμορφώνονται δύο πύλες πρόσβασης στο εσωτερικό του περιβόλου. Στο προστώ, στην πρόσοψη του κυρίως ναού, υπάρχει τοξωτή πεσσοστοιχία από έξι πεσσούς που εδράζονται σε υψηλό κρηπίδωμα. Από αυτούς ο έκτος νοτιότερος ήταν κατεστραμμένος. Οι πεσσοί ενώνονται με τόξα τόσο μεταξύ τους όσο και με το δυτικό τοίχο. Στο δυτικό τοίχο του ναού, στα σημεία όπου καταλήγουν τα τόξα, διαμορφώνονται ψευδοπεσσοί. Στην όψη του δυτικού τοίχου, μεταξύ των ψευδοπεσσών,

Τμήμα του τέμπλου και του δαπέδου του ναού
Part of the wooden altarscreen and part of the floor

During the fourth construction phase, the entire inner space of the monument was covered with a new floor of rectangular stones set in lime mortar. On the central and the western side of the building, the new floor covered the floor laid during the third construction phase. On the eastern side, the area was filled in and the floor was elevated to create a higher altar. This transformation, which relates to the transformation of the monument into a Christian church, must have taken place somewhere after the year 1842.

The modern floor of the church was laid during the last construction phase, in the period that followed the World War II. Nowadays, a precinct lies at the south, north and west side of

Το εξωτερικό μιχράμπ πριν και μετά τις εργασίες αποκατάστασης
The external mihrab before and after the restoration

διαμορφώνονται αβαθή οξυκόρυφα αψιδώματα. Στο κεντρικό τόξο ανοίγεται η κύρια είσοδος του τζαμιού, ενώ στα ακραία σημεία διαμορφώνεται από ένα μικρό εξωτερικό μιχράμπ. Στα υπόλοιπα υπήρχαν φραγμένα παράθυρα τα οποία διανοίχθησαν. Στη νοτιοδυτική γωνία του προστώου βρίσκεται η πρόσοψη και η είσοδος του μιναρέ. Σήμερα σώζεται μόνον η βάση του μιναρέ. Για την κατασκευή του χρησιμοποιήθηκαν λαξευτοί πωρόλιθοι και η πρόσβαση στην πύλη του γίνεται από το προστώο. Ο κυρίως ναός έχει κάτοψη τετραγώνου, εσωτερικών διαστάσεων περίπου 15 x 15μ., με μέσο πάχος τοίχων 2,15μ. και ύψος περίπου 14μ. στο κλειδί του τρούλλου από το δάπεδο. Στο εσωτερικό η ανωδομή στηρίζεται από τέσσερις πεσσούς, με κεντρικό τρούλλο και τέσσερις καμάρες που διατάσσονται σταυροειδώς. Στους ογκώδεις πεσσούς εδράζονται τόξα, που συνδέουν τις καμάρες και τον τρούλλο μέσω σφαιρικών τριγώνων. Για να εξουδετερωθούν οι ωθήσεις των ημικυλινδρικών θόλων, οι μεταξύ τους χώροι καλύπτονται με τρουλλίσκους, διαμορφώνοντας τέσσερα μικρά γωνιακά διαμερίσματα. Οι τρουλλίσκοι αυτοί βρίσκονται χαμηλότερα από τις κεραίες του σταυρού.

Το κτήριο παρουσιάζε αρκετές φθορές, κυρίως οικοδομικές, αλλά και μορφολογικές αλλοιώσεις, που προκλήθηκαν τόσο από την παρέλευση του χρόνου, όσο και από επάλληλες παλαιότερες επεμβάσεις σε διάφορα σημεία του. Για τους λόγους αυτούς, κρίθηκε αναγκαία η εκτέλεση ερευνητικών εργασιών (τα έτη 1999 και 2000 καθώς και τα έτη 2002 και 2003), η εκπόνηση μελέτης αποκατάστασης και η έναρξη εργασιών, με στόχο την καθολική αντιμετώπιση των προβλημάτων αλλά και προκειμένου να αναδειχθεί ο σημαντικός ιστορικός και αρχιτεκτονικός χαρακτήρας του κτηρίου. Το έργο «Αποκατάσταση Ι.Ν. Μεταμόρφωσης του Σωτήρος» εντάχθηκε στο επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα ΕΣΠΑ

the church, which is composed by a portico and the central nave; the base of the minaret is preserved at the southwest corner. The enclosure rubble masonry wall has the shape of an irregular quadrilateral and surrounds an area of 1400 m². The height of the enclosure wall varies from 1.70 m. to 2.80 m., according to the gradient of the terrain; the top of the wall is conical. Two gates that give entrance to the courtyard pierce the east wall of the church, which is incorporated to the enclosure wall. The portico of the church stands on a platform and it is composed by a row of six piers supporting arches; the south pier was damaged. Arches connect the piers not only with each other, but also with the west wall of the monument, where they rest on pilasters. An array of five blind domes covers the portico; the southernmost of these domes is not preserved. Shallow pointed depressed arches are formed at the face of the south wall, between the pilasters. The main entrance to the mosque is opened at the central arch. There are two external mihrabs and two windows on either side of the entrance; the windows had been walled-up, but they have been reopened. At the southwest corner of the portico there is the facade and the entrance of the minaret, whose base merely survives nowadays. The minaret is built of neatly trimmed porous blocks. The church is square in plan (15x15 m.); its walls are 2.15 m. thick. The building is 14 m. high –counting between the floor and the central dome. Within the building, four large pillars support the central dome as well as four barrel vaults that radiate cruciformly from it. Over each corner compartment stands a blind dome that is lower than the central dome.

The monument suffered damages caused by the passage of time as well as by consecutive alterations at certain parts. This is why further archaeological investigation was carried out (in 1999-2000 and in 2002-2003) and a study for the rehabilitation of

Δυτική άποψη του ναού μετά τις εργασίες αποκατάστασης
West view of the church after the restoration

2007-2013». Ο προϋπολογισμός του ήταν 1.400.000 ευρώ με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είχε χρονική διάρκεια υλοποίησης 60,5 μήνες. Το έργο ξεκίνησε το δεύτερο εξάμηνο του 2011 και έληξε το δεύτερο εξάμηνο του 2015.

Στο πλαίσιο του έργου πραγματοποιήθηκαν:

- Καθαίρεση του προσκτίσματος στο προστώο.
- Κάλυψη διερευνητικών τομών.
- Αποκατάσταση των εξωτερικών και εσωτερικών όψεων.
- Αποξηλώσεις νεωτερικών επεμβάσεων, τσιμεντοκονιαμάτων και επιχρισμάτων.
- Αρμολογήματα εξωτερικών όψεων.
- Αρμολογήματα και νέο επίχρισμα εσωτερικά του μνημείου.
- Συμπλήρωση με πωρόλιθο, σε σημεία με μεγάλη φθορά ή απώλεια λιθοσωμάτων.
- Αποκατάσταση της στέγης.
- Αποξήλωση των κεραμιδιών της στέγης με διαλογή των υγιών.
- Αποχρωμάτωση, καθαρισμός και αρμολόγημα θόλων.
- Στεγανοποίηση και επικάλυψη με ημικολυμβητά χειροποίητα βυζαντινά κεραμίδια.
- Περίσφιξη τυμπάνου του κεντρικού τρούλλου.
- Τοποθέτηση δύο μεταλλικών σταυρών στο κωδωνοστάσιο και στον κεντρικό τρούλλο.
- Τοποθέτηση νέων ξύλινων κουφωμάτων από δρύ.
- Τοποθέτηση ορθογωνίων πλαισίων με σιδεριές, στα ανοίγματα στο επίπεδο του εδάφους.
- Τοποθέτηση ελκυστήρων μεταλλικών και ξύλινων.
- Συντήρηση του ξύλινου τέμπλου και προσθήκη πλαισίων τμημάτων.
- Συντήρηση και επισκευή του μιχράμπ στο Ιερό Βήμα και των εξωτερικών μιχράμπ.

the monument was conducted. Fieldwork was undertaken with an aim to rescue the monument and promote its history and architecture. The project "Rehabilitation of the Church of Transfiguration of the Saviour" was introduced into the Operational Programme "Competitiveness and Entrepreneurship" of the National Strategic Reference Framework (NSRF) 2007-2013. It was financed by Greece and the European Union and the budget was 1,400,000€. It lasted for 60.5 months. The project started in the second half of 2011 and was accomplished in the second half of 2015.

The project included the following tasks:

- demolition of the building that was attached to the portico
- covering the trial trenches
- rehabilitation of the inner and outer face of the walls
- dismantling of later alterations and removal of concrete and mortar coating
- joint-filling and grouting
- application of new mortar coating at the interior
- filling, using poros stones
- rehabilitation and retiling of the roof
- confinement of the central dome's drum
- installation of: two metal crosses, wooden frames, rectangular metal frames and railings, metal and wooden beams
- rehabilitation of the portico, which included the restoration of the south pier and the south blind dome
- rehabilitation of: the belfry; the floors inside and outside the monument; the rainwater harvesting system
- repair and restoration of the minaret and the underground cisterns
- preservation of the mihrabs and the wooden altarscreen

- Αποκατάσταση του προστώου, με τη συμπλήρωση του έκτου πεσσού και του πέμπτου τρουλλίσκου.
- Αποκατάσταση του συστήματος συλλογής ομβρίων υδάτων.
- Αποκατάσταση του κωδωνοστασίου.
- Επισκευή και συντήρηση του μιναρέ.
- Επισκευή και συντήρηση των υπογείων δεξαμενών.
- Αποκατάσταση των εσωτερικών δαπέδων. Αντικατάσταση με πλάκες αντίστοιχες με τις υπάρχουσες μαλτεζόπλακες και επισκευή του λιθόστρωτου στο Ιερό Βήμα.
- Αποκατάσταση των εξωτερικών λιθόστρωτων δαπέδων.
- Ζώνη εξυγίανσης του εδάφους στη βόρεια και ανατολική όψη με κατασκευή εξωτερικών χυτών δαπέδων.
- Ηλεκτρολογική εγκατάσταση και τοποθέτηση φωτιστικών σωμάτων.
- Διαμόρφωση πρόσβασης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες στη νότια πλευρά του ναού.
- Τοποθέτηση μιας πινακίδας πληροφόρησης και μιας πινακίδας σε γραφή BRAILLE.
- Έκδοση ενημερωτικού φυλλαδίου.

Απώτερος σκοπός ήταν η διάσωση της ιστορίας των δύο σημαντικών φάσεων του μνημείου, της αρχικής λειτουργίας του ως τζαμί αλλά και της μεταγενέστερης ως ορθόδοξος χριστιανικός ναός. Ζητούμενο ήταν η επαναλειτουργία του κατά την ημέρα της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (6 Αυγούστου) και στα «Ναβαρίνια» στις 20 Οκτωβρίου (δοξολογία για την Απελευθέρωση της Ελλάδας). Ο ναός και ο περιβάλλων χώρος του αντιμετωπίστηκαν ως ένα ενιαίο σύνολο, που έχρηζε επεμβάσεων αποκατάστασης, ώστε να αποτελέσει ενεργό κομμάτι της καθημερινής ζωής των κατοίκων και πόλο έλξης για τους επισκέπτες.

- installation of poured floors along the north and east side of the monument
- access for people with disabilities at the south side of the monument
- electrical installation and installation of lamps
- publication of a leaflet

The main goal of the project was the preservation of two significant phases in the monument's history: the mosque and the church. The building and its precinct are treated as a single unit, which would become a vital part of the locals' daily life and an attractive site for visitors.

Το καμπαναριό μετά τις εργασίες αποκατάστασης
The pelfry after the restoration

Το έργο ολοκληρώθηκε με τη συμβολή του μόνιμου επιστημονικού και εργατοτεχνικού προσωπικού της ΕΦΑ Μεσσηνίας.

ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Διεύθυνση έργου - εποπτεία - συντονισμός:

Ευγενία Μπεντερμάχερ Γερουσίη, Δρ. Αρχαιολόγος
Διευθύντρια Διεύθυνσης Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων
Νικόλαος Ζίας, Δρ. Αρχαιολόγος
Πρόεδρος Επιστημονικής Επιτροπής Πυλίας

ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΥΛΙΑΣ

Ευαγγελία Μηλίτση-Κεχαγιά, Δρ. Αρχαιολόγος,
Αναπληρώτρια Πρόεδρος της Επιστημονικής Επιτροπής Πυλίας
Διευθύντρια Εφορείας Αρχαιοτήτων Μεσσηνίας
Δημήτριος Αθανασούλης, Δρ. Αρχαιολόγος
Διευθυντής Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων
Αθηνά Χριστοφίδου, Αρχιτέκτων Μηχανικός
Επίτιμη Προϊσταμένη Δ/σης ΥΠ.ΠΟ.Α
Ηλίας Κονίδης, Πολιτικός Μηχανικός Δ.Α.Β.Μ.Μ

ΔΙΑΤΕΛΕΣΑΝ ΜΕΛΟΣ

Αιμιλία Μπακούρου, Αρχαιολόγος
Επίτιμη Προϊσταμένη Δ/σης ΥΠ.ΠΟ.Α

Ομάδα επίβλεψης:

Δημήτριος Κουβαράς, Αρχιτέκτων μηχανικός ΕΦΑΜΕΣ
Κωνσταντίνα Παρασκευή Δουβόγιαννη, Πολιτικός μηχανικός
Κωνσταντίνος Πάντος, Αρχιτέκτων μηχανικός
Μαρία Χρυσούλα Στάικου, Αρχαιολόγος

The project was implemented with the participation of the permanent personnel of the Ephorate of Antiquities of Messinia.

PROJECT CONTRIBUTORS

Project Direction - Supervision - Co-ordination:

Evgenia Bendermacher Gerousi, Dr. Archaeologist.
Head of the Directorate of Byzantine and Post-Byzantine Antiquities.
Nikolaos Zias, Emeritus professor
President of Pylia Scientific Committee.

MEMBERS OF PYLIA SCIENTIFIC COMMITTEE

Evangelia Militsi, Dr. Archaeologist,
Deputy President of Scientific Committee of Pylia.
Director of the Ephorate of Antiquities of Messenia
Athanasoulis Dimitrios, Dr. Archaeologist
Director of the Ephorate of Antiquities of Cyclades
Athina Christofidou, Architect
Honorary Head of Directorate of Ministry of Culture and Sports.
Elias Konides Civil Engineer-Directorate for the Consolidation of Byzantine and Post-Byzantine Monuments

SERVED AS MEMBER

Emilia Bakourou, Archaeologist,
Honorary Head of Directorate of Ministry of Culture and Sports.

Secretariat of the Scientific Committee:

Dimitrios Kouvaras, Architect Engineer Ephorate of Antiquities of Messenia
Konstantina Paraskevi Douvogianni, Civil Engineer
Konstantinos Pantos, Architect Engineer
Maria Chrysoula Staikou, Archaeologist

Εργατοτεχνικό προσωπικό:

Γεώργιος Γεωργούσης
Ευστάθιος Θερριός
Θεόδωρος Κότσιρας
Λεωνίδας Λυμπερόπουλος
Αναστασία Μαρκοπούλου
Κωνσταντίνος Μουτσιούλας
Βασίλειος Ράλλης
Ιωάννης Σακκάς
Κωνσταντίνος Τζεφερεμινεός
Αθανάσιος Τζούνος
Γεώργιος Τριανταφυλλόπουλος

Υπόλογος:

Σταύρος Νηφάκος, Διοικητικός ΕΦΑΜΕΣ

Διοικητική-διαχειριστική υποστήριξη:

Αικατερίνη Κατσίλα, Οικονομολόγος
Αγγελική Κουρτέση, Αρχαιολόγος
Αλίκη Στεφανούδη, Διοικητικός ΔΒΜΑ
Στεφάνια Σκαρτσή, Αρχαιολόγος ΔΒΜΑ
Ηρώ Νικολακέα, Αρχιτέκτων Μηχανικός ΔΒΜΑ

Κείμενο-σχεδιασμός φυλλαδίου:

Ιωάννα Αγγελοπούλου, Αρχαιολόγος ΕΦΑΜΕΣ
Μαρία-Χρυσούλα Στάικου, Αρχαιολόγος
Κωνσταντίνα-Παρασκευή Δουβόγιαννη, Πολιτικός μηχανικός

Φωτογραφίες-σχέδια: Αρχείο ΕΦΑΜΕΣ

Γραφιστική επεξεργασία: Σπύρος Κούτρας, www.jump2.gr

Αγγλική μετάφραση: Αθανασία Ανδρικοπούλου, Αλεξάνδρα Κωνσταντινίδη

Παραγωγή εντύπου: Jump2 Graphic & Photo Design, www.jump2.gr

Workers – Craftsmen:

Georgios Georgousis
Eustathios Therrios
Theodoros Kotsiras
Leonidas Lymperopoulos
Anastasia Markopoulou
Konstantinos Moutsoulas
Vasileios Rallis
Ioannis Sakkas
Konstantinos Tzeferemineos
Athanasios Tzounos
Georgios Triantafyllopoulos

Project Accounting Officer:

Stavros Nifakos Administrator- Ephorate of Antiquities of Messenia.

Management-Administrative Support

Ekaterini Katsila, Economist
Aggeliki Kourtesi, Archaeologist
Aliki Stefanoudi, Administrative of Byzantine and Post-Byzantine Antiquities
Stefania Skartsi, Archaeologist-Directorate of Byzantine and Post-Byzantine Antiquities
Iro Nikolakea, Architect-Directorate of Byzantine and Post-Byzantine Antiquities

Leaflet Text:

Ioanna Aggelopoulou, Archaeologist Ephorate of Antiquities of Messenia
Maria Chrysoula Staikou, Archaeologist
Konstantina Paraskevi Douvogianni, Civil Engineer

Photographs-Drawings: Archives of the Ephorate of Antiquities of Messenia.

Graphical Processing: Spiros Koutras, www.jump2.gr

English Translation: Andrikopoulou Athanasia, Alexandra Konstantinidi

Printed Leaflet Production: Jump2 Graphic & Photo Design, www.jump2.gr

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ
Επιστημονική Επιτροπή για την Ανάδειξη, Αναστήλωση
και Συντήρηση των Κάστρων της Επαρχίας Πυλίας
Μπουμπουλίνας 20-22, 106 82 Αθήνα,
Τηλ.: 2108201100, E-mail:dbmm@culture.gr

MINISTRY OF CULTURE AND SPORTS
DIRECTORATE OF BYZANTINE AND POST-BYZANTINE ANTIQUITIES
Scientific Committee for the Promotion, Restoration
and Preservation of the Pylia Castles
Bouboulinas 20-22, 10682 Athens,
Tel.:+30 2108201100, E-mail:dbmm@culture.gr

Απαγορεύεται η ολική ή μερική ανατύπωση, αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του κειμένου, των φωτογραφιών και των σχεδίων του εντύπου χωρίς εγγραφή άδεια από την αρμόδια Υπηρεσία.
ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΕΝΤΥΠΟ ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ.

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, recording or any information storage and retrieval system, without written permission.
THE PRESENT PUBLICATION IS DISTRIBUTED FREE OF CHARGE.

ISBN: 978-960-386-255-0

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

η περιφέρεια στο επίκεντρο της ανάπτυξης
ΕΣΠΑ 2007-2013
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Co-financed by Greece and the European Union